

Dragana Milunović
Narodna biblioteka Srbije
Srbija

REČNIK BIBLIOTEKARSTVA I INFORMACIONIH NAUKA

Ljiljana Kovačević, dr Dobrila Begenišić, Vesna Injac

Prikaz

UDC 02(038)=163.41=111=112.2(049.3)

007(038)=163.41=111=112.2(049.3)

Kao centralna matična biblioteka i institucija koja predstavlja razvojni centar bibliotečko-informacione delatnosti u Srbiji, Narodna biblioteka Srbije kao jedan od svojih delokruga rada prepoznaje i unapređivanje i standardizaciju stručne bibliotekarske terminologije, odnosno razvijanje rečnika kao instrumenata terminološke kontrole.

Angažovanje na izradi višejezičkih terminoloških rečnika i njihovo publikovanje u više oblika i na više medija započeto je 2000. godine. Prvi u nizu objavljen je Bibliotekarski terminološki rečnik: englesko-srpski, srpsko-engleski, kao onlajn izdanje, izdanje na kompaktnom disku i klasično štampano izdanje, koje je objavljeno 2004. godine. Napredak i proširivanje delokruga rada predstavljalo je uključivanje u rečnik termina na nemačkom jeziku, a kao rezultat toga nastao je trojezični Rečnik bibliotekarstva i informacionih nauka (nemačko-englesko-srpski), koji je objavljen u elektronskom obliku (rbi.nb.rs). U narednoj fazi isplanirana su dva rečnika u klasičnom, štampanom obliku: Nemačko-srpski, srpsko-nemački i Englesko-srpski, srpsko engleski, a na osnovu postojećeg trojezičnog rečnika.

Na sastavljanju rečnika angažovani su bibliotečki stručnjaci, ali i jezički eksperti sa iskustvom kako na stručnim bibliotečkim poslovima, tako i prevodilačim, ali i praksom u oblasti pedagoškog rada u oblasti lingvistike stranih jezika. Ozbiljnost pristupu ovim poslovima dodatno je zagarantovalo i učešće eminentnih profesora Beogradskog Univerziteta u ulozi recenzenata, pre svega prof. dr Jelene Kostić-Tomović sa Katedre za nemački jezik i književnost Filološkog fakulteta u Beogradu. Ono što rečniku daje još jednu novu dimenziju je i činjenica da je za potrebe njegove izrade osmišljen i poseban softver koji podržava aktuelne trendove u modernoj praktičnoj leksikografiji, a čiji je autor Ljubiša Milivojević iz firme Pragmata.

Rečnik predstavlja elektronski izvor informacija namenjen profesionalcima u bibliotekarstvu i informacionim naukama, istraživačima i studentima, kao i korisnicima biblioteka svih tipova sa svrhom da obezbedi protok informacija u bibliotečkom okruženju, korišćenje bibliografskih baza podataka, razumevanje i vrednovanje stručne literature, korišćenje elektronskih izvora na internetu, kao i razvoj bibliotekarske terminologije na srpskom jeziku.

Rečnik je opšteg tipa i kao takav teži da obuhvati celinu terminologije koja se koristi u oblasti bibliotekarstva i informacionih nauka domaćeg, odnosno anglosaksonskog (britanskog, američkog i australijskog) i germanskog govornog područja, ali i srodnih i dodirnih oblasti. Tako onlajn verzija rečnika trenutno sadrži 10.400 pojmovnih jedinica (13.818 termina na srpskom, 11.768 na engleskom i 13.263 na nemačkom jeziku), 900 definicija ili anotacija termina koji su deo bibliotečkih standarda; 2.300 akronima međunarodnih i nacionalnih organizacija i institucija i 190 adresa relevantnih veb lokacija.

Jezici u rečniku imaju jednak status, dok su kriterijumi za izbor odrednica postavljeni i shvaćeni elastično, vodeći računa o stručnom i praktičnom momentu, sa idejom da se u Rečniku nađe sve što bi moglo biti od značaja za fenomen nastanka, razvoja i preobražavanja biblioteke u savremenu društvenu ustanovu. Vođeno je računa da najpre budu obuhvaćeni termini koji čine jezgro bibliotečke struke, nakon čega su termini sistematski dopunjavani iz graničnih i srodnih oblasti. Opseg rečnika tako je narastao, a sakupljena terminologija pokriva sledeće oblasti:

- jezgro struke: planiranje i razvoj kolekcija, bibliografski opis i sadržajnu analizu građe, klasifikovanje i indeksiranje, izradu tezaurusa, čuvanje, pretraživanje i diseminaciju dokumenata i informacija, rad sa korisnicima, bibliotečko osoblje, opremu i prostor;
- granične oblasti: arhivistiku, bibliografiju, grafičku umetnost, istoriju knjige i pisma, izdavaštvo, knjižarstvo, knjigoveštvo, štamparstvo i reprografsku tehniku, zaštitu i konzervaciju građe, lingvistiku i terminologiju; menadžment, advertajzing;
- računarstvo i komunikacije: elektronske izvore, informatičke proizvode i usluge, informacione sisteme, telekomunikacije i umrežavanje, internet, masovne komunikacije, elektronsku obradu podataka, računarsku opremu, softver;

- pravni aspekt informacija i dokumentacije: autorsko pravo, zaštitu intelektualne i industrijske svojine, zaštitu podataka, pravo na informisanje.

Kriterijum za uključenje termina u rečnik je pretpostavka da će se stručnjaci za bibliotekarstvo i informacione nauke sa terminom sretati u praksi, odnosno da će korisnici od njih očekivati da znaju njegovo značenje. Sakupljeni termini potiču iz relevantnih izvora: prihvaćene stručne literature, iz rečnika i enciklopedija, tekućih bibliografskih standarda i najnovijih terminoloških standarda. Novonastali termini su uključeni ako su, po oceni autora, postali deo uobičajenog vokabulara bibliotekara i informacionih profesionalaca, imaju ustaljeno značenje i doprinose međusobnom razumevanju stručnjaka i korisnika. Izabrani termini potiču prevashodno iz primarnih izvora, nacionalnih i međunarodnih standarda i visoko specijalizovane bibliotekarske stručne literature. Termini zapravo predstavljaju odrednice u rečniku i pod njima se podrazumevaju bibliotekarski stručni izrazi u obliku proste reči, složenice, sintagme ili fraze. Pošto jezici u rečniku imaju jednak status, svaki termin na jednom jeziku ima jedan ili više parova na drugim jezicima pri čemu je svaki jednoznačan, osim u slučajevima kada termin u polaznom jeziku ima više parova u ciljnom jeziku. U ovakvim slučajevima oni su, u kontekstu ovog rečnika, razumevani kao sinonimi. Rečnik na srpskom jeziku pretražuje se i ispisuje na dva pisma, ćirilicom i latinicom, u ekavskom i ijekavskom izgovoru.

Kriterijumi pretraživanja odrednica u rečniku su razrađeni na način koji izlazi u susret najzahtevnijim korisničkim potrebama. Unošenjem reči čije značenje se pretražuje, odnosno sintagme ili fraze u polje za pretraživanje, dobijaju se ispisi koji predstavljaju rezultat pretraživanja. Predviđena je mogućnost pretraživanja većeg broja reči koja se ostvaruje upotrebom posebnog karaktera „+“ , ili i bez njega, jer je pri unosu više reči pretpostavljena vrednost AND. Sa druge strane, obrnuti postupak isključivanja reči iz procesa pretraživanja takođe je predviđen unošenjem znaka „-“, ispred reči koja se izuzima. Pretraživanje je moguće i skratiti izuzimanjem dela termina upotrebom zvezdice (*). Iz menija se može birati pismo i izgovor srpskog jezika. Suženje pretrage na određenu oblast, ili oblasti, postiže se izborom iz menija pri čemu termin za pretraživanje ne može biti jednocifreni broj, pojedinačno slovo, niti sistemom predviđene nevažne reči.

Gramatička oznaka (oznaka za vrstu reči i rod) u rečniku obeležena je iza termina na srpskom jeziku u zagradama. Kada se odrednica sastoji od više reči oznaka se odnosi na vodeću reč sintagme ili fraze. Prilikom pretraživanja odrednica

se prikazuje u dva oblika: kao kratki oblik – termin i gramatička oznaka i kao prošireni oblik - termin i gramatička oznaka + predmetna oblast i anotacija, dok su skraćenice date u sažetom i razrešenom obliku. Korišćeni akronimi su oni koji se koriste u bibliotečkom okruženju. Evidentirani su: organizacije i udruženja, institucije i mreže, projekti i inicijative, programi i programski paketi, bibliografski standardi i pravila, fraze i tehnički izrazi. Skraćenice i odgovarajući razvijeni oblici naziva dati su na izvornom jeziku. Za jedan broj često korišćenih akronima dat je usvojeni oblik na srpskom jeziku. Akronimi koji nemaju par na srpskom jeziku, a u praksi se koriste u izvornom obliku, dati su u izvornom obliku u latiničnoj verziji.

Takođe, jedan broj termina je praćen anotacijom kojom se pojašnjava značenje malo poznatih ili novih termina, kao i onih koji u praksi imaju više značenja, ili se koriste na ambivalentan način. Anotacija može sadržati kratku definiciju pojma i/ili napomenu o primeni u praksi i/ili internet adresu na kojoj se nalaze iscrpne ili zanimljive informacije o datoj temi. Izvor podataka su ISO standardi, bibliotečki standardi, kataloška pravila i respektabilni tekstovi i enciklopedije.

Kao i u slučaju pretodnih rečnika iza čijeg razvoja stoji Narodna biblioteka Srbije, i ovaj jasno pokazuje stepen razvijenosti i mesto domaćeg bibliotekarstva u odnosu na druge prakse, oslikano kroz razvijenost stručne terminologije, odnosno bogatstva prevodnih ekvivalenata na tri jezika. U srpskom bibliotekarstvu do sada ovakvih izdanja nije bilo u ponudi, a s obzirom na aktuelni trend širenja međunarodne saradnje, uspostavljanja biblioteka bez zidova, ujednačavanja načina obavljanja stručnih poslova na globalnom nivou, značaj ovog projekta je nesumnjiv, a praktična primena rečnika u budućnosti biće najbolje svedočanstvo svrsihodnosti ovog leksikografskog poduhvata.